

Звіт
за результатами моніторингового візиту до
державної установи «Запорізький слідчий ізолятор»

Дата візиту: 30.07.2020

Склад моніторингової групи:

- головний спеціаліст відділу нормативно-правового забезпечення прав людини на належне утримання Департаменту реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Скоропляс Владислав Всеволодович;
- громадський монітор Вікторія Артеменко.

Керівництво установи:

начальник державної установи «Запорізький слідчий ізолятор» -
начальник арештного дому Азаров Олексій Васильович;
т.в.о. начальника установи – Шклярів Євгеній Анатолійович.

30.07.2020 відповідно до вимог статті 19¹ Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» здійснено моніторинговий візит до державної установи «Запорізький слідчий ізолятор» (далі – установа).

Державна установа «Запорізький слідчий ізолятор» – пенітенціарна установа закритого типу для утримування осіб, щодо яких було обрано запобіжний захід у вигляді взяття під варту на будь-якій стадії кримінального судочинства, розташована за адресою: вул. Перша ливарна, буд. 36, Олександрівський район, місто Запоріжжя, Запорізька обл., 69600.

При установі функціонують:

- карцер (на день візиту) – 2 особи;
- камери для засуджених до арешту – 2 особи;
- особи, які слідують транзитом (транзитно-пересильні) – 64 особи;
- довічно засуджених – 5 осіб;
- засуджених до набрання вироку законної сили – 91 особа;
- засуджених, які залишені у слідчому ізоляторі для виконання робіт з господарського обслуговування – 11 осіб;
- підслідні (рахуються за слідчими органами) та рахуються за судами (підсудні) – 386 осіб;
- засуджені, що підлягають вивозу до виправних колоній – 53 особи;
- жінки – 45 осіб;
- неповнолітні – 3 особи.

Кількість утримуваних в установі – 611 осіб, проведено опитування 140 осіб, в т.ч. конфіденційне інтерв'ю з 18 особами, планове наповнення – 753 особи.

Попередній візит представників національного превентивного механізму відбувся у лютому 2017 року. Слід зауважити, що за цей період в установі дещо покращились умови утримання засуджених та осіб, узятих під варту. Зокрема, за рахунок коштів товариства «Червоного Хреста» відремонтовано приміщення тимчасового перебування утримуваних у збірному відділенні, лазня, харчоблок. Також проведено ремонт штрафних приміщень, прогулянкових двориків тощо. Разом з тим, всупереч наданих під час проведення попереднього візиту рекомендацій, в установі не забезпечено: достатнього рівня штучного та природнього освітлення в камерах режимного корпусу № 1, доступ до свіжого повітря, питної води, належного рівня вологості в камерах та права в'язнів на приватність тощо.

Одночасно моніторинговою групою здійснювалось вивчення стану дотримання заходів із запобігання поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та стану виконання рекомендацій, наданих за результатами цільового моніторингового візиту, який було проведено 15.04.2020.

За результатами моніторингового візиту встановлено наступні порушення:

1. Порушення права утримуваних на повагу до їх гідності, захист від катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання (стаття 28 Конституції України)

Під час візиту до членів моніторингової групи звернувся засуджений К. щодо бездіяльності посадових осіб Територіального управління Державного бюро розслідувань, розташованого у місті Полтаві (далі – Територіальне управління ДБР), на його клопотання (заяву) про вчинення по відношенню до нього протиправних дій зі сторони персоналу ДУ «Олексіївська виправна колонія (№25)» та здійснення слідчих дій у кримінальному провадженні № 42020221090000002 від 10.01.2020.

Також під час візиту засуджений К. в присутності членів моніторингової групи написав письмову заяву щодо вчинення стосовно нього протиправних дій зі сторони начальника оперативного відділу та оперуповноваженого цього ж відділу ДУ «Полтавський слідчий ізолятор, яку було передано адміністрації ДУ «Запорізький слідчий ізолятор» для направлення до Територіального управління ДБР, розташованого у місті Полтаві, у порядку, визначеному статтею 13 Закону України «Про попереднє ув'язнення».

Під час вивчення особових справ ув'язнених М. та П., до яких 22.02.2020 та 14.05.2020 було застосовано фізичну силу та спеціальні засоби, встановлено, що до їх особових справах не долучались висновки службової перевірки, що може призвести до неможливості потерпілих належно захистити свої права від неправомірного застосування фізичної сили та спеціальних засобів.

Також за результатами вивчення матеріалів дисциплінарного стягнення ув'язненого М. за фактом вчиненого ним правопорушення встановлено, що медичним працівником у постанові про поміщення ув'язненого до карцеру зазначено, що в нього було виявлено тілесні ушкодження, а саме «странгуляційні борозни обох передпліч у нижній третині, садна лінійні в області верхньої третини лівого передпліччя, а також поєднані в лівій лопаточній області».

Зазначені тілесні ушкодження могли утворитись внаслідок порушення персоналом установи вимог, зазначених у підпунктах один та три пункту два розділу V Правил, а саме, через неналежний контроль за часом та станом фіксації замків кайданків, а також у зв'язку з неправомірним нанесення ув'язненому ударів гумовим кийком по ключичній ділянці. Проте, у висновку та матеріалах службової перевірки відсутня інформація щодо застосування кийка, а також причинно-наслідкового зв'язку між отриманими ув'язненим М. тілесними ушкодженнями та діями (бездіяльністю) персоналу СІЗО.

На порушення вимог підпункту 8 пункту 2 розділу II Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5 (далі – Правила), первинний медичний огляд з метою виявлення осіб, які мають тілесні ушкодження, проводиться в непристосованому для цього приміщенні, так званому «конверті» збірного відділення, в присутності інших в'язнів. Окреме приміщення для проведення такого огляду в приміщенні збірного відділення Запорізького СІЗО не облаштовано.

2. Порушення права на гідні умови тримання (стаття 25 Загальної декларації прав людини)

Моніторинговою групою встановлено, що з травня 2020 року в установі запроваджено проведення експериментального проекту щодо надання платної послуги з поліпшеними побутовими умовами тримання особам, узятим під варту. Для цього облаштовано одну камеру з розрахунку на двох осіб, в якій на час візиту утримувався ув'язнений А. Зі слів персоналу установи та самого ув'язненого, він через своїх представників сплатив кошти за усі місця в зазначеній камері для того, щоб перебувати в ній наодинці. При цьому, в установі відсутні такі камери для інших категорій осіб, узятих під варту (жінок, неповнолітніх тощо), що свідчить про дискримінаційний характер реалізації такого права за майновими ознаками.

Незважаючи на рекомендації, надані під час проведення попередніх візитів щодо необхідності дотримання вимог статті 8 Закону, в установі виявлено випадки неналежного ведення камерних карток, внаслідок чого порушуються вимоги щодо роздільного тримання у місцях попереднього ув'язнення. Зокрема, встановлено, що у камері № 1 першого режимного

корпусу для утримання транзитно-пересильних, засуджений Т. утримувався разом із чотирма підсудними. В камері № 2 підсудний Г. (раніше не судимий), утримувався разом із 8 засудженими (неодноразово засудженими).

Також встановлено, що в установі перебувають дві вагітні жінки. Попри наявність в СІЗО окремої камери для жінок з дітьми, останні утримуються в загальних камерах з жінками, які палять, що у подальшому може нашкодити здоров'ю дітей та самих жінок.

В установі виявлено випадки порушення вимог статті 11 Закону України «Про попереднє ув'язнення» в частині дотримання норми площі в камері для однієї, взятої під варту особи, яка в більшості камер менша 2,5 квадратних метрів.

Попри наявність достатньої кількості камер СІЗО для розміщення утримуваних, камери першого поверху корпусу № 1 були переповнені. Так, наприклад, згідно з Актом вимірювання житлової площі приміщень ДУ «Запорізький слідчий ізолятор» (далі – акт) у камері № 15, розрахованій на утримання не більше ніж 9 осіб, перебувало 11 осіб; у камері № 72, яка розрахована на 7 осіб, утримувалось 8 осіб. Камери № 1, 2, 3, 4, 5, 12 (пост № 2) взагалі не були обстежені та не відображені в зазначеному вище акті.

Більшість відвіданих камер режимного корпусу № 1 не відповідали встановленим нормам. У відвіданих режимних корпусах відсутня примусова вентиляція, внаслідок чого в камерах відчувалась задуха та підвищена вологість. Моніторинговою групою також зафіксовано, що велика кількість відвіданих камер, перебувають у занедбаному стані і потребують капітального ремонту. Через незадовільний стан покрівель та застарілість мережі водовідведення стіни та стеля цих камер вкриті грибок та пліснявою.

Під час візиту членами моніторингової групи зафіксовано надмірну заграбованість вікон у камерах (на вікнах були додатково встановлені металеві пластини), внаслідок чого в них недостатньо природнього освітлення та постійно увімкнено штучне освітлення. В камері № 15 вікна виходять на іншу будівлю, що розташована впритул, унаслідок чого до вказаного приміщення не потрапляє природнє освітлення. В камері № 55 одне з вікон взагалі замуровано. Перебування в таких приміщеннях можна охарактеризувати як жорстоке або таке, що принижує гідність поводження.

Всупереч вимог пункту 6.2. розділу 6 Норм забезпечення меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення слідчого ізолятора, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 27.07.2012 № 1118/5, частина приміщень тимчасового перебування осіб, узятих під варту збірного відділення Запорізького СІЗО не було обладнано унітазом (вічком), змивним бачком, баком для питної води ємністю 15 літрів, вішалкою. Окремі приміщення взагалі не обладнано системою обігріву (водяними радіаторами), що у зимовий період може призвести до переохолодження утримуваних осіб.

Більша частина матраців, які постійно знаходяться в камерах, перебуває у вкрай зношеному стані та потребує заміни. На порушення пункту 1.8. розділу I пункту Порядку забезпечення речовим майном та норм належності речового майна для засуджених, які відбувають покарання в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 12.02.2012 № 280/5 (далі – Порядок), речове майно, яке не придатне до експлуатації, не вибраковується та не списується.

Крім того, у порушення вимог пунктів 3.19.5. –3.19.5. Положення про організацію лазне-прального обслуговування осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 08.06.2012 № 849/5 (далі – Положення), дезінфекція постільних речей (подушки, матраци, ковдри) в дезінфекційній камері установи не проводиться. Зокрема, адміністрацією установи не було надано для вивчення Журнал дезінфекції (дезінсекції) одягу та постільних речей в дезінфекційній камері Запорізького СІЗО.

Члени моніторингової групи отримали непоодинокі скарги від утримуваних, як на незадовільний стан постільних речей, так і наявність в камерах клопів. Згідно акту здачі-прийому робіт № ОУ-0000210 від 21.07.2020 року ТОВ «Запорізький лікувально-фармацевтичний альянс» проведено заходи з дератизації 91,5 м. кв. та дезінсекції 275 м. кв. зважаючи на те, що площа більше ніж 120 камер та житлових приміщень Запорізького СІЗО становить майже 2000 м. кв. вжитих заходів недостатньо, щоб забезпечити належні санітарно-гігієнічні умови утримання в'язнів.

На порушення вимог Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417 під час візиту монітори виявили незадовільний стан електрообладнання (дротів, розеток тощо), що становить небезпеку для життя та здоров'я утримуваних осіб і персоналу установи.

3. Порушення права на професійну правничу допомогу (стаття 59 Конституції України, статті 3 Закону України «Про безоплатну правову допомогу»), на звернення до суду з метою захисту своїх прав (стаття 55 Конституції України)

Під час проведення моніторингового візиту ув'язнені та засуджені масового звертали до членів моніторингової групи з проханням надати інформацію щодо можливості доступу до професійної правничої допомоги, повідомляли про незнання інформації щодо порядку доступу до безоплатної правової первинної та вторинної допомоги.

Під час вивчення матеріалів щодо поміщення у карцер встановлено, що ув'язнений Ч. відмовився ставити підпис у повідомленні про місце і час проведення засідання дисциплінарної комісії. Проте, відповідний акт про

його ознайомлення із зазначеним повідомленням до матеріалів поміщення у карцер долучено не було.

Ув'язнений К. підписав таке повідомлення, проте в ньому не було зазначено день та час проведення дисциплінарної комісії.

Зазначені порушення можуть бути підставою для оскарження рішення дисциплінарної комісії через те, що у порушення частини четвертої статті 135 КВК України ув'язнені не були своєчасно ознайомлені місцем та часом проведення дисциплінарної комісії, тому не змогли скористуватися послугами адвоката або фахівця в галузі права за власним вибором під час підготовки до її проведення.

4. Порушення права знати свої права та обов'язки (стаття 57 Конституції України, стаття 4 Закону України «Про захист прав споживачів»), на рівність прав та відсутність привілеїв чи обмежень за ознаками майнового стану, статі та мови (статті 21, 24 Конституції України)

Під час візиту встановлено неналежне виконання положень Порядку проведення експериментального проекту щодо платної послуги з надання поліпшених побутових умов та харчування особам, узятим під варту, в слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – Порядок), затвердженого наказом Мін'юсту від 06.05.2020 за № 1587/5. Зокрема, інформація про надання платної послуги та її складові не була розміщена в місцях масового перебування утримуваних (прогулянкових двориках). Єдиними місцями, де монітори змогли ознайомитись з цією інформацією, був стенд при вході до установи та збірному відділенні СІЗО. В'язнів повідомили, що не мають можливості ознайомитись з актуальною інформацією на офіційному веб-сайті Департаменту з питань виконання кримінальних покарань та Міністерства юстиції України. Про можливість скористатись цією послугою вони дізнались не від адміністрації установи, а із репортажів у ЗМІ. Порядок отримання цієї послуги їм взагалі невідомий.

5. Вивчення стану забезпечення заходів із запобігання поширення гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої корона вірусом SARS-CoV-2

Під час візиту встановлено, що більшість рекомендацій, наданих під час проведення попереднього цільового візиту виконано не було.

5.1 Порушення права на отримання тих самих засобів та належностей для захисту і особистої гігієни, яких повинно дотримуватись населення в цілому (підпункт 10 пункту 8, підпункт 9 пункту 9 Рекомендацій Підкомітету ООН проти катувань державам-учасницям щодо пандемії коронавірусу від 25.03.2020 та пункт 3 Переліку

принципів, що стосуються поводження із особами, позбавленими свободи, у контексті пандемії коронавірусної хвороби COVID-19, затверджених Європейським комітетом проти катувань).

Персонал СІЗО не дотримується рекомендацій, визначених пам'яткою (інструкцією) щодо профілактики та запобіганні поширенню коронавірусної інфекції та поводження в умовах карантину осіб, що перебувають на території СІЗО, розробленою Центром громадського здоров'я МОЗ України. Зокрема, членами моніторингової групи на початку та під час візиту зафіксовано випадки, коли персонал не дотримується маскового режиму, не користується гумовими рукавичками та антисептичними засобами.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Міністерству юстиції України:

1. Забезпечити фінансування установи на проведення ремонтних робіт в приміщеннях ДУ «Запорізький слідчий ізолятор».

2. Внести зміни до Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5, в частині обов'язкового долучення до особової справи засуджених та осіб, узятих під варту, матеріалів службової перевірки за фактами застосування фізичної сили і спеціальних засобів (висновку службової перевірки, пояснень та свідчень тощо).

3. Забезпечити внесення змін до Постанови та Порядку з метою приведення їх змісту у відповідність до Конституції України, Загальної декларації прав людини та Закону України «Про попереднє ув'язнення».

ДУ «Запорізький слідчий ізолятор»:

1. Привести умови тримання в'язнів у слідчому ізоляторі у відповідність до вимог чинного законодавства та міжнародних стандартів.

2. Забезпечити дотримання вимог щодо роздільного утримання в'язнів, норми житлової площі, санітарно-гігієнічних вимог. Опрацювати питання щодо розміщення вагітних жінок в окремій камері (камерах). Вагітних жінок невідкладно перевести до окремої камери із забезпеченням належних умов утримання.

3. Привести у відповідність до встановлених вимог роботу дезінфекційної камери та перукарні засуджених та осіб, узятих під варту. Облаштувати куточок фельдшера в лазні та приміщення для проведення медичних оглядів в збірному відділенні.

4. Забезпечити інформування щодо можливості отримання професійної правничої допомоги фахівцями регіонального центру вторинної правової допомоги та користування платними послугами.

5. Забезпечити контроль за видачею в'язням, обміном (пранням), обліком та списанням матраців та постільної білизни.
6. Провести демонтаж додаткових конструкцій на вікнах камер.
7. Провести ремонт електричних мереж в камера.
8. Забезпечити дотримання персоналом установи карантинних вимог.
9. В прогулянкових двориках розмістити інформацію щодо складових платної послуги з надання поліпшених побутових умов та харчування особам, узятим під варту, та їх вартість.

Головний спеціаліст
відділу нормативно -
правового забезпечення
прав людини на
належне утримання

В.В. Скоропляс